

він спитав, як в Україні сприймають Лисенка і лисенківщину. М.В. Келдиш протестував проти цієї особистості й цього явища. Я сказав, що його думка була слухна, Лисенко — просто невіглас. «Ні, — заперечив Мстислав Всеволодович, — це був лиходій».

М.В. Келдиш був епохою. Разом з Косигіним, Байбаковим, Патоном він спрямував науково-технічний прогрес країни. І

водночас він був милим і простим у спілкуванні.

Між іншим, М.В. Келдиш любляв випити чарочку коньяку і «закусити» сигаретою. У нього тоді почалися проблеми із судинами, тож я просив його кинути палити, але він не слухав.

І все таки це була чудова людина, геніальний науковець, великий організатор науки, один з найголовніших моїх учителів.

Б.М. МАЛИНОВСЬКИЙ, член-кореспондент НАН України

Не всі, напевно, знають, що Мстислав Всеволодович Келдиш був хрещеним батьком перших радянських обчислювальних машин, розроблених під керівництвом Сергія Олексійовича Лебедева. Це, зокрема, МЕОМ — перша така машина. Її програмне управління збережене в пам'яті, тобто це справжній комп'ютер. Приймати її приїхала комісія, у складі якої був М.В. Келдиш і багато видатних учених, як от Боголюбов, Тихонов, Базилевський. Це означає, що комісія була дуже серйозна.

Як відбувалась робота комісії? Це теж досить цікаво. Невеликий витяг із книжечки «Как это начиналось», автори — Шкабара і Дашевський. «В конце 1951 г. в Феофанию из Москвы приехала весьма представительная комиссия Академии наук СССР для приемки в эксплуатацию МЭСМ. Возглавлял эту комиссию академик Келдыш, в ее состав входили академики Соболев, Лаврентьев, профессора Мидяев и Курош. Три дня сдавала наша МЭСМ экзамены академической комиссии. И хотя экзамены были не конкурсные, так как конкурентов у нее не было, мы страшно волновались и всеми силами старались удержаться от того, чтобы не стоять за дверь-

ми, как толпы любящих родителей, когда их единственное и ненаглядное чадо сдает вступительные экзамены в вуз. Академики с непроницаемыми лицами проходили из помещения МЭСМ, где они задавали ей всяческие каверзные задачки, в кабинет Сергея Алексеевича и там подолгу совещались. Наконец испытания были закончены, и комиссия решила принять машину с 23 декабря 1951 г. в эксплуатацию. И вышел наш МЭСМ в люди. Ликование было всеобщим».

Що це була за машина? Це 50000 операцій за секунду, порівняно з багатьма трильйонами, які тепер виконують машини, це мало, але на той час було достатньо. Після МЕОМ з 6000 ламп, яка займала величезне приміщення, в 1953 році сконструювали ВЕОМ. Як визнала міжнародна конференція в Дармштадті (1955), це була найкраща машина в Європі.

У 1967 р. приймали ВЕОМ-6. Це був триумф Лебедева — мільйон операцій за секунду, напівпровідникова машина, виграв у змаганні під час польоту «Союз-Аполлон», виграв 30 хвилин порівняно з американською машиною, що обслуговувала цей політ.

Мстислав Всеволодович, прийнявши МЕОМ, не забув про неї. Він відправив у відрядження до Феофанії трьох вельми досвідчених спеціалістів — Дородніцина, Соболева, Ляпунова, аби виконати розрахунок траекторій супутників і ракет. Ці три поважних науковці, використовуючи механізм на 50000 операцій за секунду, працювали дев'ять місяців.

Тоді з'явився лист директорові Інституту електротехніки АН СРСР членові-кореспонденту АН СРСР Нестеренкові. «Дирекция отделения прикладной математики и Математического института им. Стеклова АН СССР приносит глубокую благодарность Институту электротехники АН СССР за участие в большой (ясна річ, таємній, але в листі так не написано, хоч сам він мав гриф «Таємно») и важной вычислительной работе, выполненной с ноября 1952 г. (а машина існувала з грудня 1951 р.) по июль 1953 г. на малой электронной счетной машине конструкции академика Лебедева. За этот период научная группа Математического института АН СССР под руководством академика Дородницына и доктора физико-математических наук Ляпунова совместно с коллективом лаборатории № 1 (руководитель — академик Лебедев) Института электротехники АН СССР провела весьма трудоемкие расчеты по трем сложным про-

граммам, выполнив на электронной машине около 50 млн рабочих операций в секунду». Цифри вражають, але на сучасній машині такі обчислення зайняли б не дев'ять місяців, а секунду, а на суперкомп'ютері — кілька мікросекунд.

Але повернімося до документа. «Особо следует отметить добросовестный и напряженный труд заместителя заведующего лабораторией Дашевского, главного инженера Черняка, инженеров Гладыш, Дедешко, Акулова, Пецова, Погребинского, техников Мозыря, Розенцвайг, Семеновского. Эти сотрудники, не считаясь со временем, приложили много усилий для обеспечения бесперебойной и качественной работы машины».

Не можна оминати і роль академіка Келдиша у створенні мережевих обчислювальних центрів. Він зробив перший обчислювальний центр у Союзі, у Москві, його директором став Дородніцин. А потім з'явився наш, на базі якого постав Інститут кібернетики.

Насамкінець скажу: Борис Євгенович нерідко вживає формулу «ЗК», додаючи «+Л». Я б виклав цю формулу так: «ЗК×Л», бо саме машини Лебедева допомогли М.В. Келдишу і двом іншим визначним науковцям зробити зробити буквально неможливе.